

Νίκος Καββαδίας

Mal du depart

Σε πρώτο πρόσωπο το ποιητικό υποκείμενο προδικάζει πως θα περάσει τη ζωή του με ανεκπλήρωτη την επιθυμία του να κάνει μακρινά ταξίδια και να γνωρίσει τις ανοιχτές θάλασσες. Θα μείνει, έτσι, για πάντα ο άνθρωπος-εραστής ο γοητευμένος από τα θέλγητρα του ναυτικού βίου -ιδανικός- χωρίς, όμως, ποτέ να κατορθώσει να τα βιώσει στην πραγματικότητα -ανάξιος- αφού δεν βρίσκει μέσα του το αναγκαίο σθένος για να ακολουθήσει το όνειρό του.

Θεωρεί, κατ' επέκταση, πως αφού δεν θα έχει ποτέ ταξιδέψει όπως επιθυμεί ο θάνατός του θα είναι ο θάνατος ενός ανθρώπου που δεν θα έχει πετύχει τίποτε το ξεχωριστό στη ζωή του. Θα πεθάνει, λοιπόν, μια βραδιά «σαν όλες τις βραδιές», με την παρομοίωση να τονίζει την πεποίθησή του πως ό,τι τον περιμένει -αφού δεν ζει τις περιπέτειες των ταξιδιών- είναι μια απολύτως μονότονη ζωή, τελματωμένη σε μια αδιέξοδη ρουτίνα, σε μια ζωή ανέπνευστη όπως είναι κατά τον ίδιο η ζωή ενός «στεριανού»

Παρατηρούμε τη συχνή χρήση επιθέτων (ιδανικός, ανάξιος, μακρυσμένων, γαλάζιων, θολή) μέσω των οποίων το ποιητικό υποκείμενο επιχειρεί να ενισχύσει το συναισθηματικό κλίμα, παρουσιάζοντας με έμφαση κάθε μία από τις αντιθετικές καταστάσεις που βιώνει. Από τη μία υπάρχει η πραγματικότητα του συμβιβασμού που ζει κι από την άλλη υπάρχει ο εξιδανικευμένος κόσμος των μακρινών ναυτικών ταξιδιών.

Το ποιητικό υποκείμενο εργάζεται ως λογιστής σ' ένα ναυτικό γραφείο - γεγονός που απηχεί ένα αυτοβιογραφικό στοιχείο του ποιητή, μιας κι ο ίδιος εργάστηκε για μικρό χρονικό διάστημα σε μια ανάλογη θέση. Εργάζεται εκεί «σκυφτός», κάνοντας αθροίσεις σε χοντρά λογιστικά γραφεία, τη στιγμή που, όπως πάντα, θα συνεχίζουν να αναχωρούν περήφανα τα πλοία για διάφορους εξωτικούς και μαγευτικούς προορισμούς. Εμφανής

εδώ η αντίθεση ανάμεσα στα «περήφανα πλοία» και τον σκυφτό ήρωα, ο οποίος υποφέρει αφού έχει συμβιβαστεί μ' έναν τρόπο ζωής που δεν του ταιριάζει και τον καταπιέζει.

Ο ποιητής αναφέρει μια σειρά από εξωτικά λιμάνια τα οποία βρίσκονται στον Ινδικό ωκεανό και τη Μεσόγειο. Ειδικότερα πρόκειται για την Τσεννάι (Μαδράς), που βρίσκεται στην Ινδία και αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό λιμάνι της χώρας, τη Σιγκαπούρη, το Αλγέρι, που είναι η πρωτεύουσα της Αλγερίας και βρίσκεται σ' έναν κόλπο της Μεσογείου, και τη Σφαξ, που είναι πόλη και μεγάλο λιμάνι της Τυνησίας, η οποία συνορεύει με την Αλγερία.

Ακολούθως, το ποιητικό υποκείμενο συνειδητοποιεί πως είναι πια καιρός να σταματήσει να μιλά για την αγάπη που έχει στα μακρινά ταξίδια, εφόσον είναι πλέον σαφές πως δεν είναι σε θέση να υλοποιήσει αυτό του το όνειρο. Παρουσιάζεται ως μια αναγκαία πράξη ωριμότητας, ώστε να μην εκτίθεται στον περίγυρό του με αναφορές σε κάτι που δεν έχει την τόλμη να πραγματοποιήσει. Θα δοθεί, κατ' αυτό τον τρόπο, στους ανθρώπους του περιβάλλοντός του το μήνυμα πως έχει χάσει πια το ενδιαφέρον του για ό,τι τόσο καιρό αποτελούσε βασική του επιδίωξη. Έτσι, οι φίλοι του θα πιστέψουν πως έχει πια ξεχάσει τα ταξίδια κι η μητέρα του θα αισθανθεί και πάλι χαρούμενη, καθώς θα θεωρήσει ότι αυτό που περισσότερο φοβόταν, το ενδεχόμενο, δηλαδή, να ακολουθήσει ο γιος της το ρισκοκίνδυνο επάγγελμα του ναυτικού δεν πρόκειται να συμβεί.

Η παράθεση των λόγων της μητέρας σε ευθύ λόγο υποδηλώνει τη συνεχή της αγωνία και απροθυμία να συναινέσει σε αυτή την επιλογή που βάρυνε ιδιαίτερα στη συνείδησή του γιου της. Ο φόβος της υπονόμεισε την αποφασιστικότητά του και τον αποθάρρυνε από το να τολμήσει την υλοποίηση αυτού του ονείρου.

Η στιγμή της απολογίας αποκτά ιδιαίτερη παραστατικότητα, καθώς ο ποιητής δεν αρκείται στο να την παρουσιάσει ως μια

απλή διαδικασία αυτοκριτικής. Της προσδίδει τη δραματικότητα μιας κρίσιμης δίκης, στην οποία θα δικάζεται από τον ίδιο του τον εαυτό. Ο αλλοτριωμένος εαυτός του εμφανίζεται να αποκτά ξεχωριστή σωματική υπόσταση και να στέκεται απέναντί του ζητώντας του τον λόγο για όσα άθλια αποφάσισε κι έπραξε εις βάρος του. Με την παρομοίωση «ως ένας δικαστής στυγνός» γίνεται σαφές πως εξαιτίας της έκτασης του εγκλήματος που διέπραξε εις βάρος του δεν θα υπάρχει το περιθώριο της απλής μεταμέλειας. Θα δικαστεί και θα καταδικαστεί, αφού τίποτε επί της ουσίας δεν θα μπορεί να δικαιολογήσει την τωρινή του δειλία και ατολμία.

Έτσι, το «ανάξιο» χέρι του, που τώρα τρέμει από φόβο και δισταγμό, θα οπλιστεί εκείνη την κρίσιμη στιγμή, θα σημαδέψει τον υπεύθυνο αυτής της προδοσίας και θα τον χτυπήσει, χωρίς να τον λυπηθεί. Υπ' αυτήν την έννοια, η αυτοχειρία του ποιητικού υποκειμένου, δεν θα είναι τόσο η επιλογή ενός ανθρώπου που δεν αντέχει πια να ζει όσο η δίκαιη τιμωρία ενός δειλού που πίστεψε πως το να εγκαταλείψει το όνειρό του είναι η εύκολη λύση.

Ερμηνευτικό σχόλιο

Γιατί άραγε το συγκεκριμένο ποίημα αποτέλεσε για πολλά χρόνια αγαπημένο άκουσμα των νέων; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη σας συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες. Πώς το ακούτε οι σημερινοί έφηβοι-νέοι και τι σημαίνει για σας;